

Foto: Margareta Edqvist

Klockgentiana finns på den svenska rödlistan över hotade arter och är placerad i kategorin sårbar (VU). Den är även fridlyst. Arten har under de senaste årtiondena minskat betydligt i utbredning och antal växtplatser. För att försöka bryta den negativa utvecklingen har Naturvårdsverket låtit utarbeta ett åtgärdsprogram som har som mål att gynna arten.

Klockgentiana är en 10 till 30 centimeter hög, flerårig ört, med en nertill ofta svagt förvedad stam. De smalt lansettlika bladen har nedvikta kanter och sitter parvis motsatta längs stjälken. Bladrosett

saknas. När klockgentianan blommar är den lätt att upptäcka och går inte att förväxla med någon annan art. De stora, klocklika blommorna är oftast klarblå (ibland ljusblå eller vita) med svaga, gröna strimmor på utsidan och ljusare prickar på insidan. Blomningstiden infaller sent, i slutet av juli till september. Blommorna pollineras huvudsakligen av humlor. Växten är långlivad och kan bli upp till fyrtio år gammal.

Klockgentiana användes förr som medel mot lungsot, och såldes på apoteken som pneumonanthe, det vill säga 'lungblomma'.

Rödlistan

Den svenska rödlistan upprättas av ArtDatabanken och fastställs av Naturvårdsverket. Listan uppdateras vart femte år. I rödlistan klassificeras växter och djur i olika hotkategorier beroende på hur stor risken är att arten ska försvinna ur landet.

Rödlistans kategorier:

RE – Försvunnen
CR – Akut hotad
EN – Starkt hotad
VU – Sårbar
NT – Missgynnad
DD – Kunskapsbrist

Foto: Margareta Edqvist

Foto: Margareta Edqvist

Klockgentiana

växer på fukthedar och fuktängar samt på sjö- och åstränder. Vanliga följeväxter är blåtåtel, pors och klockljung. Arten är beroende av olika typer av störning för att inte bli utkonkurrerad av högvuxen vegetation. För att fröna ska gro krävs att mineraljorden blottläggs. Exempel på lämplig markstörning är kreaturs-

bete med betesfred under blomningstiden, selektiv slätter samt bränning. Även människors tramp på fuktiga stigar vid exempelvis båtplatser och fiskeplatser gynnar klockgentianan. Längs sjöar och vattendrag tillkommer vattenståndsväxlingar och iserosion. De främsta orsakerna till minskningen är upphörande bete, igenväxning, beskuggning och exploatering av växtplatser samt av människan ändrade grundvattenförhållanden.

Klockgentiana är värdväxt för den hotade fjärilen alkonblåvinge (*Maculinea alcon*) som lägger sina ägg på blomknopparna. Fjärilslarven äter av växten och tar sig sedan ner till marken där ängsrödmyror (*Myrmica rubra*) tar hand om den och bär den till sin stack. Larven övervintar där; äter av myrlarver och ägg men blir också matad av myrorna som tolererar den då den tydligen har samma doft som myrornas egna larver. Alkonblåvingen förpuppas i stacken och kryper så ut i ljuset som fullbildad fjäril för att på nytt söka sig till klockgentianan. Ett fascinerande samspel mellan växt, fjäril och myra!

Illustration: Nils Forshed.

Klockgentiana finns i övriga Norden i sydligaste Norge och är i Danmark ganska vanlig på Jylland men sällsynt för övrigt. Den saknas i Finland.

Om du vill läsa mer om klockgentiana eller om floraövervakning kan du besöka följande hemsidor:

Svenska Botaniska Föreningen:
www.sbf.c.se

ArtDatabanken:
www.artdata.slu.se

Naturvårdsverket:
www.naturvardsverket.se

Länsstyrelserna:
www.lst.se

Floraövervakning

Sveriges miljömål slår fast att alla arter ska förekomma i livskraftiga bestånd. Att kartlägga förekomsten av hotade växter är en viktig del i arbetet med att bevara arter och biologisk mångfald.

Projekt Floraväktarna är ett nätverk av växt- och naturintresserade personer som besöker de hotade arternas växtplatser för att räkna antalet plantor, upptäcka eventuella förändringar eller andra oroande faktorer. Floraväktarnas rapporter ligger till grund för en del av miljöövervakningen

och floravårdsarbetet i landet.

Andra viktiga delar i bevarandearbetet är nätverket Natura 2000 och arbetet kring åtgärdsprogrammen.

Naturvårdsverket har gett länsstyrelserna i uppdrag att ta fram åtgärdsprogram för ett antal hotade kärlväxter som inte klarar att överleva utan särskilda åtgärder. Programmen är inte formellt bindande men syftar till att vara vägledande för arbetet med att bevara dessa arter i landet.

Natura 2000 är ett nätverk av EU:s mest

skyddsvärda naturområden. Natura 2000-områden finns i alla medlemsländer och ska hejda utrotningen av arter och livsmiljöer. Ett fyrtiotal av Sveriges kärlväxter ingår i nätverket.

Vill du veta mer om floraövervakning eller informera om någon lokal för klockgentiana hör gärna av dig till margareta.edqvist@telia.com som är samordnare för Floraväktarna.

Vill du diskutera kring skötsel eller åtgärder för en specifik lokal kontakta din länsstyrelse.

Svenska Botaniska Föreningen
Världsnaturfonden WWF
ArtDatabanken